

Gospodarka leśna w parkach krajobrazowych¹

Tworzeniu parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu towarzyszy wiele obaw o skuteczność wykonywania ochrony na ich terenach. W obecnej sytuacji prawnej nie można bowiem narzucać ani daleko idących ograniczeń sposobu użytkowania gruntów ich właścicielom, ani zmian systemów gospodarowania. Parki powstają w atmosferze zrozumienia, a często wręcz entuzjazmu wojewódzkich (i gminnych) rad narodowych. Są na ogół dobrze przyjmowane przez miejscową ludność. W zasadzie wszyscy, którzy użytkują jakieś zasoby przyrody lub w inny sposób gospodarują na obszarze, na którym ma być ustanowiona ochrona krajobrazu, są tak długo przychylni idei tej ochrony, jak długo nie wprowadza ona ograniczeń w ich postępowaniu. Ograniczenia i zmiany w sposobie gospodarowania są jednak nieuniknione, inaczej park krajobrazowy stałby się tylko kategorią planistyczną, zdolną co najwyżej regulować nową działalność gospodarczą, wprowadzaną na teren istniejącego parku, niezdolną zaś do stopniowego przekształcania stanu istniejącego w kierunku pożądanym przez ochronę przyrody a jednocześnie korzystnym dla miejscowej ludności.

Pytanie: „jak gospodarować na obszarze chronionego krajobrazu i w parku krajobrazowym?” było wielokrotnie już stawiane. Najlepiej, jeśli odpowiedź na nie przychodzi od strony samych zainteresowanych, to znaczy osób i instytucji prowadzących działalność gospodarczą na tych obszarach, ale zdolnych do zrozumienia ogólnospołecznych i ekologicznych funkcji parku krajobrazowego i do zharmonizowania swoich celów gospodarczych z tymi funkcjami. Tak właśnie postąpił Naczelny Zarząd Lasów Państwowych, opracowując ogólne zasady gospodarowania w lasach, znajdujących się w parkach krajobrazowych i na obszarach chronionego krajobrazu i rozsyłając je do podległych sobie jednostek gospodarczych. Zasady te są dobrym przykładem pogodzenia celów ochronnych z gospodarczymi: nie naruszają technicznych podstaw gospodarki leśnej, a sprzyjają osiągnięciu celów ochronnych².

We wstępie do „Ogólnych zasad zagospodarowania lasów, wchodzących w skład parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu” ściśle zdefiniowano obie formy ochrony krajobrazu oraz omówiono zasady ich tworzenia. Następnie przedstawiono zasady spo-

¹ Ogólne zasady zagospodarowania lasów wchodzących w skład parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Opr. przez Naczelny Zarząd Lasów Państwowych i Instytut Badawczy Leśnictwa. Broszura powielona w 800 egzempl., Warszawa 1988.

² Od Redakcji: patrz *Chrońmy przyrodę ojczystą*, z. 2/1988, str. 54—55.

rzędzenia planów urządzenia gospodarstwa leśnego dla lasów położonych w parkach krajobrazowych i na obszarach chronionego krajobrazu. Jak wiadomo bowiem, plany urządzeniowe (sporządzane na dziesięcioletnie okresy) są podstawą prowadzenia wszystkich czynności gospodarczych, a treść planów w zasadzie przesądza o losie lasu. Słusznie więc, już w pierwszym zdaniu, Naczelny Zarząd Lasów Państwowych nakłada obowiązek uwzględnienia celów parku krajobrazowego przy opracowaniu planów urządzenia nadleśnictw i wskazuje na te elementy instrukcji urządzenia lasu, które w tym przypadku powinny być wyeksponowane. Zaleca wcześniejsze opracowanie operatu glebowo-siedliskowego dla pełnego poznania warunków przyrodniczych, zwrócenie uwagi na inwentaryzację walorów przyrodniczych lasów (m.in. pomników przyrody, gatunków chronionych) i włączenie ich do opisu taksacyjnego oraz śmielsze niż dotychczas zaliczanie lasów do grupy I, tj. lasów ochronnych. Istotne jest zalecenie, aby możliwie szybko opracować skoordynowane plany urządzenia lasu nadleśnictw, a przynajmniej w formie aneksu zaktualizować rozmiar użytkowania rębego i rodzaj rębni.

Bardziej szczegółowe zasady zagospodarowania, zawarte w rozdziale czwartym, są zróżnicowane w zależności od tego, czy dotyczą lasów parków krajobrazowych czy też obszarów chronionego krajobrazu. I tak.... „na terenie parków krajobrazowych powinny w znacznym udziale występować lasy grupy I. Na całym obszarze funkcja produkcyjna powinna być godzona z funkcjami ochronnymi. Należy zachować w naturalnym stanie..... torfowiska, bagienka, olsy, odgrywające istotną rolę biocenotyczną.....”. Natomiast gospodarowanie w lasach na obszarach chronionego krajobrazu „powinno uwzględnić głównie potrzebę zachowania i wzbogacenia walorów krajobrazowych, szczególnie wzdłuż dróg i szlaków turystycznych oraz możliwości koncentracji na tych terenach infrastruktury rekreacyjno-turystycznej....”

Zaleca się zróżnicowanie i podwyższenie wieku rębności drzew oraz unaturalnienie drzewostanów przez wykorzystanie samosiewów, urozmaicenie struktury wiekowej i warstwowej, wydłużenie okresu odnowienia, dostosowanie granic zrębów do konfiguracji terenu, stosowanie w odnowieniach szerokiego zestawu rodzimych gatunków drzew i krzewów, ograniczenie roli sosny i tp. Uznaje się za niedopuszczalne przekraczanie etatu cięć rębnych, wyklucza stosowanie wrębów i zrębów skoncentrowanych, zakazuje zakładania plantacji drzew szybkoorosnących i wprowadzania obcych gatunków drzew (z wyjątkiem obszarów zagrożenia przemysłowego). Osobną uwagę poświęca się jodle, lasom i borom bagiennym, gospodarce nasiennej i szkółkarskiej. W pielęgnowaniu lasu zaleca się m.in. zachowanie i kształtowanie walorów estetycznych drzewostanów a w ochronie lasu unikanie środków chemicznych i oparcie się na metodach biologicznych. Broszurę kończy zdanie:

„Cele ogólnospołeczne, określone dla lasów objętych ochroną krajobrazu, są zgodne z ideą światowej i założeniami krajowej strategii ochrony przyrody i powinny być realizowane przy pełnym zrozumieniu przez wszystkie służby leśne i ochrony środowiska”.

Opracowanie ogólnych zasad prowadzenia gospodarki leśnej na obszarach ochrony krajobrazowej należy powitać z uznaniem i zadowoleniem. Lasy stanowią bowiem główny składnik krajobrazu obszarów chronionych a skutki gospodarki leśnej są widoczne dla każdego, budząc niejednokrotnie żywą reakcję emocjonalną. Sprawa nie jest błaża. W końcu 1987 roku w Polsce było (wg opracowania GUS Ochrona Środowiska i gospodarka wodna 1988) 36 parków krajobrazowych, które zajmowały wraz ze strefami ochronnymi ponad 1,5 miliona ha; obszary chronionego krajobrazu zajmowały przeszło 3 miliony ha. Lasy na tych obszarach pokrywają ponad 2 miliony ha, ściśle licząc 45% ich powierzchni. Nie wszyscy rozumieją, że lasy te nie mogą i nie powinny być wyłączone z gospodarczego użytkowania. Powstawać będą nowe parki krajobrazowe. Ustosunkowanie się naczelnego wiodarza lasów państwowych do ochrony krajobrazu było więc oczekiwane z niecierpliwością zarówno przez czynniki ochrony przyrody jak i terenową służbę leśną. Omówiony dokument spełnia te oczekiwania i może dobrze służyć ochronie i gospodarce jednocześnie, pod warunkiem że wymienione w nim zasady będą wprowadzane w życie. Warto zatem zwrócić uwagę na następujące okoliczności:

- Wiele zależy od decyzji komisji techniczno-gospodarczych, opiniujących projekty planów urzędniowych nadleśnictw. Powinni w nich uczestniczyć dyrektorzy i przedstawiciele rad naukowych parków krajobrazowych oraz wojewódzcy konserwatorzy przyrody;
- Omówione zasady nie zawierają niczego, co byłoby obce praktyce gospodarki leśnej lub dla niej niekorzystne, stanowią wybór spośród istniejących i obowiązujących w leśnictwie zasad hodowlanych i instrukcji urzędniowych, stosowanych w lasach gospodarczych, mają więc szansę na przyjęcie ich w terenie ze zrozumieniem i na stosowanie w praktyce.

Od kwalifikacji i dobrej woli pracowników nadleśnictw i drużyn urzędniowych zależy reszta.

Romuald Olaczek